
Свети Јован Златоуст

ПРОТИВ ЈУДЕЈАЦА И НЕЗНАБОЖАЦА

Расуђивање о томе да Христос јесте Бог помоћу доказа узетих из многобројних пророштава о Њему

Ово дело по свој прилици није изговорено са црквене катедре него је било намењено за читање. Написано је у време док св. Јован Златоуст још није био у Константинољу и када је припремао беседе искључиво против Јудејаца. Тако се може претпоставити да је место настанка овог дела град Антиохија, а време писања или објављивања 386. или 387. година.

Пошто је много људи који нерадо прихватају опширна излагања - једни по немарности, други због претеране бриге око светских послова, а неки услед крајње неупућености у ствар - сматрао сам за нуђно да уклоним потешкоће које произилазе из многоречитости, како бих краткоћом излагања пресекао лењост немарних и подстакао на читање оне који томе иначе нису склони, да би они са већом пажњом саслушали расуђивање које им нудим. Зато, избегавајући украшавање одабраним речима и изразима, и употребљавајући само оне који би били лако разумљиви и схватљиви и слуги и слушкињи, и удовици и трговцу, и морепловцу и земљораднику, својски сам се потрудио, колико је то могуће, да сачувам краткоћу и да у мало речи предам поуку, како бих тако и код лењих слушалаца пробудио жељу да лако и без икаквог труда проникну у расуђивање које им је понуђеном, како би га они упамтили и тако стекли корист. Расправу ћу почети од незнабожаца. Ако незнабошци питају: одакле се види да је Христос Бог? (од

овога морамо почети, јер све остало следи из тога), ја ради доказа нећу указати на небо или на шта друго слично. Ако му кажем да је Он створио небо, земљу и море, он то неће да прихвати. Ако му кажем да је Он васкрсавао мртве, исцељивао слепе и изгонио демоне, он ни то неће да прихвати. Ако му кажем да је Он обећао Царство и неописива блага, ако му будем говорио о васкрсењу, он не само да неће прихватити, него ће још и да се смеје. чиме да га убедимо, нарочито ако је још и прост човек? Чиме другим, ако не оним што обојица једнако и неспорно прихватамо и у шта он не може да сумња? Ако му прво кажем да је Христос створио небо и остало о чему сам говорио, он неће лако пристати да поверује. шта је то што и незнабожац прихвата као дело Христово и чему никада неће стати да противречи? То, да је Христос утемељио хришћанство. чак ни незнабожац неће противречити томе да је Христос основао Цркву по целој васељени. Одатле ћемо и ми узети доказ Његове моћи, показаћемо да Он јесте Бог и рећи ћемо да је за обичног човека негуће да за кратко време обиђе тако огромну васељену, и земљу и море, и да хришћанству привуче толико људи, уз то још и утврђених у лошим обичајима, или, боље рећи, предатих таквим пороцима. Ипак, Христос је успео да људски род ослободи од свега тога, не само Римљане, него и персијанце и уопште варварска племена. Он је то савршио без употребе оружја, без трошења новца, не предводећи војску, не покрећући ратове, него у почетку преко једанаесторице људи, незнатних, понижених, необразованих, једноставних, сиромашних, полуголих, ненаоружаних, који нису имали ни обуће ни два одела. Зашто кажем: савршио? Он је успео да подстакне толика поколења људи да се подвизавају не само за садашње, него и за будуће, да одбаце отачке законе, да истребе древне обичаје који су се тако много времена укорењивали и да приме друге, да оставе лака дела и да се посвете Његовим тешким захтевима, а при томе, све је ово савршио не гледајући на то што му се многи супростављају и смеју као Ономе ко је претрпео срамну смрт на крсту. чак ни незнабошци неће се противити томе да је Христос био распет од стране Јудејаца, да је од њих претрпео безбројне муке и да (еванђелска) проповед

узроста из дана у дан. Нарочито је задивљујуће да он цвета не само овде, него и код Персијанаца, иако је тамо сада прогоњена. и међу варварима већ има много мученика, као и оних који су били свирепији од вукова, али су након прихватања проповеди постали смиренији од оваца и сада размишљају о бесмртности, о васкрсењу и о неописивим добрима (која их очекују).

2. Оваква благодатна дела појавила су се не само у градовима, него и у пустињама, и у селима, и на острвима, и у лукама; и нису се само обични људи и њихови управитељи са потпуном вером покорили Распетоме, него и они чије су главе украшене крунама. У овом расуђивању ћу се потрудити да вам покажем како се ништа од тога није догодило случајно, него је још много пре остварења било предсказано; или боље, да моје речи не би изазвале сумњу, потребно је отворити књиге Јудејаца који су га распели и открити оно што се у тим Писмима (која они и сада чувају) крије - открити сведочанства о Њему и изложити их пред очима оних који не верују. Тако, Јеремија први објављује да је Бог постао човек, не пристајући да буде Бог. Овај неприступни Бог наш, пронашао је сваки мудар пут и предао га Јакову детету Своме и Израилу кога је заволео. Зато се јави на земљи и са људима поживе (Вар. 3,36-38). Видиш ли како је јасно, са мало речи, представио и то да Бог, не престајући да буде Бог, постаде човек, и то да је Он Сам утемељио Стари Завет? Пронашао је сваки мудар пут и предао га Јакову детету Своме и Израилу кога је заволео. Овим речима он показује да је Господ Сам управљао свиме и пре Свог јављања у телу, да је Сам све савршавао: даје давао законе, промишљао, чувао, чинио добра. А сад слушај како други пророк каже да Господ не само да постаје човек, него се и рађа од Дјеве: Ето, Девојка ће зачети, и родиће Сина, и наденуће му име Емануил, што ће рећи: С нама Бог (Ис. 7,14; Мт. 1,23). Затим, да би показао да ће Господ постати човек не само наизглед, него заиста додаје: Масло и мед јешће, докле не научи одбацити зло а изабрати добро. Јер пре него научи Дете да разликује добро и зло, одбациће зло и изабрати добро (Ис. 7,15-15). А да ће Господ не само да постане човек и да се роди од Дјеве, него и да ће да се

роди из дома Давидова - слушај шта о томе много унапред пророкује Исаија: изаћи ће шибљика из стабла Јесејева и изданак из корена његова изникнуће, и на Њему ће почивати Дух Господњи, Дух мудрости и разума, Дух савета и силе, Дух знања и страха Божјег (Ис. 11,1-2). Јесеј је био Давидов отац. Отуда се види да је Господ потекао из овог рода, и не само из тога рода, него и из дома Јесејева, као што је пророк и предсказао речима: изаћи ће шибљика из стабла Јесејева, п одразумевајући под ту Христа и Царство Његово. А да то није рекао за шибљику, сам је објаснио речима које следе: на Њему ће почивати Дух Господњи, Дух мудрости и разума, Дух савета и силе, Дух знања и страха Божијег. Нико, чак ни онај ко је сасвим неразуман, неће рећи да је благодат Духа Светога сишла на дрво, јер је очигледно да се она уселила у тај пречисти Храм. Зашто пророк није рекао: "доћи ће", него каже: почиваће? Зато што је Дух Који је сишао (на Христа) остао на Њему и није одступио од Њега, о чему јасно сведочи еванђелист Јован: видео сам Духа где силази као голуб са неба и остаде на Њему (Јн. 1,32). Еванђелисти нису прећутали ни то како су се Јудејци односили према Његовом рођењу. Матај вели: кад то чу цар Ирод, уплаши се, и сав Јерусалим са Њим (Мт. 2,3) А слушај како је Исаија то много унапред предсказао: јер нам се роди Дете, Син и даде нам се, Којему је власт на рамену, и име ће му бити: Анђео Великог Савета, Дивни, Саветник, Бог силни, Господ одар, Кнез мира, Отац будућег века (Ис. 9,5-6). Да се ово не односи на обичног човека, јасно је и људима који су склони спорезима; јер од искона нико од људи није назван Богом силним и кнезом таквог мира о каквом говори пророк: и миру Његовом неће бити краја (Ис. 9,7). Опит је заиста показао да се (мир Христов) раширио по целој земљи, по мору, по свој васељени, насељеној и ненасељеној, по горама, пећинама, од онога дана када ју, уочи Свога вазнесења, рекао ученицима: мир вам остављам, мир Свој дајем вам; не дајем вам га као што свет даје (Јн. 14,27). Зашто је Христос то рекао? зато што људски мир лако бива нарушен и подложен је променама; а Његов мир је тврд, непоколебив, силан, постојан, бесмртан, бесконачан, иако се против њега посвуда покрећу безбројна гоњења и

свакодневно му се припрема мноштво подвала. Свемогућа Његова реч уредила је заједно са осталим и ово.

3. Пророци нису предсказали само то да Господ постаје човек, већ и сам начин Његовог доласка. Он је требало да дође не уз громове и муње, не уз потресе земље и неба, нити праћен било каквим страшним појавама, него родивши се у тишини, у анонимности, у сиромашном и неугледном дому дрводеље. Слушај како Давид то није прећутао: сићи ће - каже - као киша на покошену ливаду (Пс. 71,6), представљајући тим речима тишину, спокојство. И не само о овоме - гледај шта други пророк каже о томе како ће се милостиво и кротко Он свима обраћати: изложен увредама, пљувању, клеветама, срамоти, бичевању и крсној смрти, Христос се није светио онима који су то чинили, него је све подносио великодушно и кротко: и увреде, и подвале, и бес и безумни гнев народа и друге насртаје. Пророк је све то исказао речима: трске стучене неће преломити, и свештила које се пуши неће угасити; јављаће суд по истини (Ис. 42,3). А други пророк је назначио и место у коме је Спаситељ требало да се роди: и ти Витлејеме земљо Јудина, ни по чему ниси најмањи међу кнежевима Јудиним, јер ће ми из тебе изаћи вожд, Који ће напасати народ Мој, Израил, Онај коме су изласци од почетка, од вечних времена (Мих. 5,2; Мт. 2,6). Он указује и на Божанску и на људску природу (Христову); јер речима: Онај коме су изласци од почетка, од вечних времена представља предвечно постојање Господа, док речима: изаћи ће вожд, Који ће напасати народ Мој, Израил, представља рођење Његово у телу. Примети овде још једно јасно предсказање - пророк није рекао само да ће се Господ родити, него и да ће место Његовог рођења, раније незнатно и неугледно, постати славно: и ти Витлејеме земљо Јудина, ни по чему ниси најмањи међу кнежевима Јудиним. Заиста, сва се васељена сада стиче у Витлејем, да види место где се Господ родио - сви долазе само због тога и ни због чега другог. Други пророк је предсказао и време у које Господ треба да се јави: палица владалачка - каже он - неће се одвојити од Јуде, нити од ногу његових онај који поставља закон, дакле не дође Онај коме

припада, и Њему ће се покоравати народи. Веже за чокот магаре своје и за племениту лозу младе од магарице своје; у вину пере хаљину своју и огртач свој у крви од грозђа. Очи му се црвене од вина и зуби беле од млека (Пост. 49,10-12). Обрати пажњу на подударност предсказања са оним што се догодило. Господ је заиста дошао онда када су јудејски владари већ изгубили самосталност и потчинили се римској управи; тако су се испуниле речи пророштва: палица владалачка неће се одвојити од Јуде, нити од ногу његових онај који поставља закон, докле не дође Онај коме припада, тј. Христос. Истовремено са Његовим рођењем направљен је и први попис становништва, када су Римљани загосподарили над Јудејцима и потчинили их својој врховној власти. А речи: Њему ће се покоравати народи, означавају још и нешто друго - то, да је Господ Својим доласком привукао све народе. Ирод, који је прогонио тек рођеног Исуса, заповедио је да се поубијају свановорођенчад у том месту. Ни то пророци нису прећутали, него су много унапред предсказали овако: Глас у Рами чу се, плач и ридање и нарицање много, Рахиља оплакује децу своју и неће да се утеши јер их нема (Јр. 31,15; Мт. 2,18). Такође, они су и повратак Његов из Египта предсказали речима: из Египта дозвах Сина Свога (Ос. 11,1) Предсказано је било и то да ће Христос ускоро по јављању Своме на јавним местима чинити знамења и поучавати. Слушај шта каже Исаија: земља Завулонова и земља Нефталимова, на путу к мору с оне стране Јордана, Галилеја незнабожачка, народ који ходи и дами видеће светлост велику, и онима који седе у земљи где је смртни сен засветлиће светлост велика (Ис. 9,2; Мт. 4,15-16); овим он указује на јављање и учење Господње у свим тим местима, и на исповедање које ће Његова чудеса да подстакну код људи. Он ће исцељивати хrome, лечити слепе, чинити да нема проговоре: тада ће се отворити очи слепима, и уши глухима отвориће се; тада ће хроми скакати као јелен и језик немога певаће (Ис. 35,5-6). Таквих чудеса никад до доласка Христовог није било. Пророци су такође нека знамења детаљно предсказали. На пример, када је Исус улазио у храм, деца, која су се још млекоом хранила и нису умела разговетно да говоре, запевала су му

свештене песме, кличући: Осана Сину Давидову! Благословен који долази у име Господње! Осана на висини! (Мт. 21,9). То је пророк много раније предсказао речима: у устима мале деце и која сисају чиниш Себи хвалу, насупрот непријатељима Својим (Пс. 8,3). Видиш ли како невина деца која још не умеју ни да говоре како треба, упркос својој природи прослављају Творца и објављују апостолску благовест?

4. Беседећи са јудејцима, Господ је услед њихове бездушности о многим стварима често говорио прикривено, у загонетним изразима и причама, што је такође унапред било предсказано: отворићу у причама уста Моја (Пс. 70,2). Пророк је много унапред најавио и премудрост Његових беседа: тече благодат из уста Твојих (Пс. 44,3). Исто то, други пророк је предсказао овим речима: гле, чедо ће Моје бити разумно, узвисиће се и прославити веома (Ис. 52,13). Исти пророк, кратко описујући добро која ће донети Његов долазак, сједињеним са знамењима, говорио је овако: Дух је Господа Бога на Мени, јер ме Господ помаза да јављам добре гласе кроткима, посла ме да завијем рањене у срцу, да огласим заробљенима слободу и сужњима да ће им се отворити тамница (Ис. 61,1). Било је предсказано и то, да ће се после толиких Његових добротинастава људи неоправдано одвраћати од Њега и да ће га оптужити без икаквог повода, малог или великог. Слушај како је Давид ово најавио: са онима који мрзе мир - каже он - био сам миран: када стадох да им говорим, заратише на Мене (Пс. 120,6-7). Да ће Господ ући у град седећи на магарету, и то је Захарија давно предсказао оваквим речима: радуј се много, кћери Сионска, проповедај, кћери Јерусалимска; ево Цар твој иде к теби, праведан је и спасава, кротак и јаше на магарету, младунчету магаричину (Зах. 9,9). Он је из храма изагнао трговце голубовима и мењаче новца (Мт. 21,12; Јн. 2,15). То је учинио ревнујући за дом Божији и уједно желећи тиме да покаже како се не противи Богу, него је сагласан са Оцем; зато је и кажњавао због дома Његовог у коме је обављана трговина. И на ово пророци нису пропустили да укажу, него је Давид, наговестивши и намеру са којом ће Христос то да учини,

предсказао: ревност за дом Твој изједи ме (Пс. 69,10). шта може да буде јасније од тога? Христос је требало да буде издан, а издајство је требало да почини онај ко је делио трпезу са Њим. Гледај како исти пророк и на то указује следећим речима: човек који јеђаше хлеб Мој, подиже на ме пету (Пс. 41,10). Обрати пажњу на то како сагласно с њим приповеда еванђелист: који умочи са мном руку у зделу тај ће ме издати (Мт. 26,23). Издајник није просто предао Господа, него је продао Његову драгоцену крв и за њу добио новац. пророк ни то није прећутао, него је указао на бестидну заверу непријатеља Христових: Боже, славо Моја - каже он - немој мучати, јер се уста безбожничка и уста лукава на ме отворише; говоре са мном језиком лажљивим (Пс. 109,1). А издајник је, схвативши сопствену кривицу, бацио сребрњаке и прекинуо свој живот обесивши се о дрво, оставивши тако жену као удовицу, децу као сирочиће, а дом опустошен. Гледај како пророк описује и тај жалостан догађај: деца његова нек буду сирочад и жена његова удовица (Пс. 109,9-10) Издајничково место попунио је Матија; и то је исти пророк предсказао речима: епископство његово (власт његову) да прими други (Пс. 109,8). Након што је Христос издан и добровољно се предао у руке непријатеља, Јудејци и незнабошци су се састали ради суда пуног сваког безакоња. Гледај како и то најављује пророк: зашто се буне народи - каже - и племена помишљају залудне ствари (Пс. 2,1)? Нису само то најавили пророци, него је Исаија јасно говорио и о ћутању Христовом, када су га са свих страна окружили, када су много говорили против њега и оптуживали га: као јагње на заклање вођен би и као овца нема пред оним који је стриже не отвори уста Своја (Ис, 53,7). Затим, показујући неправедност оптужби против Њега, додаје: у смирењу Његовом суд му се узе (Ис. 53,8), тј. нико није судио о Њему праведно; а даље објашњава и узрок смрти Христове. Као невин и непорочан Он није страдао за Своје грехе, него је био предан за грехе васељене. Гледај како је пророк указао и на једно и на друго: јер не учини безакоња нити се нађе превара у устима Његовим (Ис. 53,9). Овим речима он је објаснио зашто је Христос био издан. Затим следи и други разлог: ради безакоња народа Мога

би одведен у смрт (Ис. 53,8). желећи да покаже не само Његову крсну смрт, него и његове плодове, гледај како пророк то предсказује: сви ми као овце залутасмо, сваки од нас се окрену својим путем, али Он би рањен за наше преступе, избијен за наша безакоња; ради нашег мира казна беше на Њему и раном Његовом му се исцелисмо (Пс. 53,5-6). Давид следећим речима предсказује и казну којој су Јудејци морали да буду подвргнути за та безакоња: збацимо са себе јарам њихов; Онај што живи на небесима смејем им се, Господ им се подсмева, па им говори у гневу Свом и јарошћу Својом узнемирава их (Пс. 2,3-5), подразумевајући под тим расејавање Јудејаца по целој васељени. То је и Сам Христос предсказао у Еванђељу следећим речима: а оне непријатеље Моје који нису хтели да Ја царујем над њима, доведите амо, и исеците их преда мношвом (Лк. 19,27). пророци нису прећутали ни начин на који ће Спаситељ умрети - Давид то представља овако: прободоше руке Моје и ноге Моје. Могао бих избројати све кости Своје. Они гледају и од Мене начинише ствар за гледање (Пс. 22,16-17). Давид није прећутао ни безакоња која су извршена после Христове смрти на крсту: деле ризе Моје међу собом и за хаљине Моју бацају коцку (Пс. 22,18). Даље, говорио је и о погребену Христовом: положише ме у јаму најдоњу, у таму и сен смртни (Пс. 88,7). Види како је предсказао и то да ће Христос васкрснути: јер нећеш оставити душе Моје у паклу, нити ћеш дати да светац Твој види труљење (Пс. 16,10). И пророк Исаија предсказује исто, само другим речима: али Господу би воља да га очисти од рана, да му покаже светлост, да оправда праведника Који је многим добро послужио (Ис. 53,10-11). Исти пророк је предсказао да ће смрт Господња да искупи људе од греха: јер је понео грехе многих (Ис. 53,12), као и то, да ће Христос из људи изгонити демоне: са силнима ће делити плен (Ис. 53,12). Није прећутао ни то да ће Господ ово да саврши Својом смрћу: јер је дао душу Своју на смрт (Пс. 53,12); предсказао је и то да ће Христос да добије власт над васељеном: зато ћу му дати у наследство многе (Пс. 53,12). Пророци нису прећутали ни то, да ће Господ када сиће у ад донети тамо немир, да ће га испунити пометњом и страхом, да ће срушити тврђаву његову: врата!

узвисите врхове своје, узвисите се врата вечна! и ући ће Цар Славе (Пс. 24,7); а Исаија каже другим речима: врата бакарна поломићу и ланце жељезне покидаћу и даћу ти скровишта тамна, скривена: невидљиво ћу ти отворити, подразумевајући под овим ад. Иако је ово био ад, у њему су пак биле свете душе и драгоцени сасуди - Авраам, Исак и Јаков. Зато их је пророк и назвао скровиштима, а тамним их је назвао зато што ад тада још није био обасјан светлошћу Сунца правде и није му благовештено васкрсење. А слушај како Давид говори о томе да се Господ по васкрсењу Своме неће придружити на анђелима, ни арханђелима, нити било којој другој сили која служи, него да ће сести на царски престол: рече Господ Господу моме: седи Мени с десне стране, док положим непријатеље Твоје за подножје ногама Твојим (Пс. 109,1).

5. Исаија је потом следећим речима предказао да ће Христос послати апостоле (на проповед): како су красне ноге оних који благовесте мир, који јављају добра (Ис. 52,7). Обрати пажњу на то како он прославља телесне удове - ноге, које су по свим крајевима проносиле благовеснике. А Давид објашњава и начин на који су победили: Господ ће дати реч онима који благовесте са силом великом (Пс. 68,11). Заиста, они су побеђивали без употребе оружија, без новца, без телесне снаге, без велике војске, без и једног другог средства, него простом речју која има велику силу - силу знамења. Проповедали су Распетог, чинили знамења, и на тај начин су победили васељену. Зато пророк и каже: Господ ће дати реч онима који благовесте са силом великом (Пс. 68,11). Заиста, они су побеђивали без употребе оружја, без новца, без телесне снаге, без велике војске, без и једног другог средства, него простом речју која има велику силу - силу знамења. Проповедали су Распетог, чинили знамења, и на тај начин су победили васељену. Зато пророк и каже: Господ ће дати реч онима који благовесте са силом великом, подразумевајући ту чудеса. Неописива сила огледа се у томе што су рибар, цариник и мајстор за израду шатора, једном заповешћу васкрсавали мрте, изгонили демоне, избављали од смрти, обуздавали језике философа, затварали

уста бестидницима, одолевали царевима и великашима, савладавали варваре, Јелине, читав људски род. Добро је рекао пророк. Све су то они савршавали речју, и силом великом чинили су да мртви оживе, грешници да постану праведни, слепи да прогледају, изгонећи болести из тела и грехе из душе. А откуд им таква сила? Од Духа Светога, као што је и речено: испунише се сви Духа Светога, и показаше им се раздељени језици као огњени, и сиђе по један на свакога од њих (Дап. 2,3-4). Мушкарци и жене стали су да пророкују, што је такође много раније Јоил најавио речима: и после ћу излити Дух Мој на свако тело, и прорицаће синови ваши и кћери ваше, старци ће ваши сањати снове, младићи ће ваши виђати утваре; и на слуге ћу и на слушкиње Моје у онај дан изливати Дух Свој, пре него дође велики и страшни Дан Господњи (Јл. 2,28-30). Исти пророк предсказује и спасење вером (јер ни то није прећутано) овако: и сваки који призове име Господње спашће се (Јл. 2,32).

6. Такође је предсказано да ће Господ по целој васељени да пошаље проповеднике и да неће бити киког ко неће чути проповед. чуј пророчке речи Давидове о томе: по свој земљи идеказивање њихово и речи њихове на крај васељене (Пс. 19,4). Исти пророк на другом месту предсказује да ће они проповедати са влашћу и да ће бити моћнији од оних који носе круне на главама: поставићу кнезове по целој земљи (Пс. 45,17). На делу се види да су Петар и Павле заиста превазишли царева и владаре. Закони које доносе цареви мењају се чак и за његова живота, док закони ових рибара и после њихове смрти остају тврди и непоколебиви, иако се и демони, и дуготрајна навика, и безбожност, и сладострашће и безбројне друге силе труде да их оборе. Даље, у жељи да покаже да ће те кнезове сви са љубављу дочекивати, пророк додаје: потом ће те славити народи довека (Пс. 45,18), тј. благодариће Теби и биће веома захвални што си им даровао такве кнезове. Предсказано је такође било и то да ће (еванђелска) проповед свуда да победи. Гледај како ти ово Давид представља следећим речима: ишти од Мене и даћу Ти народе у наследство, у крајеве земаљске у Твој посед (Пс. 2,8). Исто то предсказује и други пророк,

изражавајући се овако: земља ће бити пуна познања Господњега, као море воде што је пуно (Ис. 11,9). Обрати пажњу на то како ће лако доћи до овакве покорности: и неће више учити пријатељ пријатеља ни брат брата говорећи: познајте Господа; јер ће Ме знати сви, од малог до великог (Јер. 31,34), и на то како је непоколебива Црква: биће у потоња времена гора дома Господњег утврђена уврх гора и узвишена изнад хумова, и стицаће се к њој сви народи (Ис. 2,2). А да ће Црква бити не само тврда, необорива и непоколебива, него и да ће по васељени распрострањити обиље мира, те да ће се после тога, када многа царства и државе падну, над свима узвисити једно Царство, у коме ће, за разлику од пређашњих, владати мир - јер у старини су чак и уметници сваке врсте и беседници узимали оружје и одлазили у војску, што је са доласком Христовим престало, и сада је рат занимање само одређених људи - и о томе је један пророк јасно говорио овако: расковаће мачеве своје на раонике, и копља своја на српове, неће дизати мача на народ, нити ће се више учити боју (Ис. 2,4). Раније су се сви људи бавили ратом, а сада су заборавили ратну вештину; или тачније - већи део људи нема са тим везе, а ако неки и имају, њих је мало и тиме сње баве ретко, с обзиром на то да је раније сукоба било свуда и да су били чести. Даље пророк указује и на то ко ће све да чини Цркву. Пошто у Цркви неће бити само скромни, кротки и добри људи, него и свирепи и нечовечни, они који су по нарави слични вуковима, лавовима и воловима, те да ће и такви бити приссаједињени овима и да ће сви да чине једну Цркву, чуј шта је пророк рекао о разнообразности тога стада: и вук ће боравити с јагњетом (Ис. 11,6). А да се овде не ради о животињама, нека Јудејци сами кажу: када је било тако нешто? Вук и јагње никада нису пасли заједно; а ако би некад и стали да пасу заједно, каква би од тога била корист за људски род? Не, он овде говори о људима свирепих нарави, о Скитима, Трачанима, Маврима, Индијцима, Сарматима, персијанцима. И други пророк јасно говори о томе да ће сви ови народи бити потчињени истој власти: Њему ће се клањати сваки из свога места (Соф. 2,11) - не само у јерусалиму, него по свој васељени; јер људима неће бити

заповеђено да одлазе у Јерусалим, него ће сваки, остајући код куће, савршавати ово богослужење..

7. Пророци нису прећутали ни то да ће Јудејци бити одбачени; гледај како је пророк ово предсказао: ко је међу вама који би затворио врата или запалио огањ на олтару Мојему? Нисте ми мили, вели Господ (Мал. 1,10). Предсказано је и то ко ће да служи Богу: јер од истока сунчаног до запада велико ће бити име Моје међу народима, и на сваком ће семесту приносити кад имену Мојему и жртва чиста (Мал. 1,11). Видиш ли како је он представио достојност овога богослужења, његову узвишеност, и то да ће бити успостављено на место пређашњег - то, да ово указивање поштовања Богу неће зависити од места, него од унутарњег расположења, и да се неће састојати од кажења и дима, него да ће у питању бити неко друго богослужење? Како су - питају се - апостоли привукли к себи све народе? Како су они који су владали само једним језиком - јудејским, могли да убеди Скита, Индијца, Сармата и Трачанина? Тако што су од Духа Светога добили благодатни дар познавања многих језика ради убеђивања незнабожаца; а ради убеђивања Израилља добили су - дар беседништва. Но, Јудејци нису прихватили убеђивање; слушај како о томе говори пророк: зато ће неразумљивом беседом и туђим језиком говорити томе народу. Али не хтеше слушати (Ис. 28,11-12). шта може да буде јасније од овога? Јудејци нису поверовали, док су се незнабошци обратили; и то је било предсказано. Слушај пророка Исаију, који јасно каже: потражите ме који не питаху за Мене; нађоше ме који ме не тражаху; рекох народу који се не зове Мојим именом: ево ме, ево ме (Ис. 65,1); и за Израилце: вас дан пружах руке Своје народу непокорну, који иде за својим мислима, путем који није добар (Ис. 65,2); и још: јер изниче пред њим као шибљика, и као корен из сухе земље (Ис. 53,2); и још: Господе, ко верова проповедању нашем (ономе што смо чули), и мишица Господња коме се откри (Ис. 53,1)? Пророк није рекао "учењу нашем", желећи тиме да покаже како апостоли нису говорили од себе, него су објављивали оно што су чули од Бога. Да је наше богослужење узвишеније од

јудејског, то је предсказао Мојсије када је рекао: они ме раздражише на ревност оним што није Бог, разгневише својим таштинама; и Ја ћу њих раздражити на ревност оним који није народ, народом лудим разљутићу их (Понз. 32,21); изразом: који није народ, он је означио пређашни унижен положај незнабожаца, који се нису сматрали народом због своје презрености, незнања и безумља. Али вера је код незнабожаца произвела такву промену, да су они постали много достојнији части коју су пре уживали Јудејци. Овде је откривено да ће то силно дирнути Јудејце и да ће они од тога постати бољи; јер пророк није рекао просто: "даћу им првенство", него да ће њихово исправљање доћи услед раздраживања на ревност. Када каже: раздражићу вас на ревност оним који није народ, он као да говори: "даћу им толико добра, да ћете им завидети, да ћете се раздражити". То их је и учинило бољим. Они, који су видели раздељено море, размакнуто камење, необичне промене ваздуха и друга чудеса, или тачније - они који су клали своју децу, служили идолима и чинили свакојаке вразбине, након што им се јавила наша вера која је неупоредиво узвишенија од оне који су држали они, били су тако раздражени завишћу да су се исправили и смирили и из зависти према нама почели су да савршавају оно што пре нису савршавали, слушајући пророке и созерцавајући чудеса. Сад више нико од њих не коље своју децу, не обраћа се идолима, неклања се телету. Красота девствености у Старом завету није била позната чак ни по имену - она је требало да заблиста у Новом Завету; ево како то предсказује Давид: за њом воде дјеве Цару, воде их весело и радосно, улазе у двор Царев (Пс. 45,14-15). Пророци нису ћутали ни о свештеницима, тј. епископима: поставићу ти за управитеље мир, и за настојнике правду (Ис. 60,17).

8. Христос ће опет доћи и од рода људског тражиће одговор, између осталих и од Јудејаца; види како то предсказује Давид и Малахија; последњи вели: ево, доћи ће, али ко ће поднети Дан доласка Његова? И ко ће се одржати кад се покаже? Јер је Он као огањ ливчев и претопиће их као злато и сребро (Мал. 3,1-3), сагласно речима апостола Павла, који пише овако: јер ће Дан

показати, јер ће се огњем открити, и свачије ће се дело огњем испитати какво је (1 Кор. 3,13). А Давид каже: иде Бог наш, пред њим је огањ који прождире (Пс. 50,3), указујући такође на други долазак Његов. први долазак Христов био је веома смирен; али други долазак неће бити такав: страх и ужас ће га пратити, анђели ће ићи пред Њим, а сама појава Његова, као муња ће све да озари: јер као што муња излази од истока и сине до запада, тако ће бити и долазак Сина човечијега (Мт. 24,27) - каже Господ, описујући бљесак који претходи доласку, пошто Њему не треба онај ко најављује, него најављује Сам Себе. Исто то и Давид исказује речима: иде Бог наш, а затим, представљајући будући суд, каже: пред њим је огањ који прождире, око Њега је бура велика (Пс. 50,3). Пошто је рекао о казнама, он описује и узвишеност Суда: дозива небо озго и земљу, да суди народу Своме (Пс. 50,4), под земљом подразумевајући род људски. Даље, заједно са целим родом људским помиње и Јудејце, којима се посебно обраћа, и наставља: скупите ми свеце Моје, који су учинили са мном завет на жртви. И небеса огласише правду Његову, јер је тај судија Бог (Пс. 50,5-6). А слушај како је предсказано о томе да ће жртвено богослужење доласком христовим бити укинута и да ће уместо њега бити уведено наше: жртве и дарове нећеш; Ти си му уши отворио; жртве паљенице и која се за грех приноси не тражиш (Пс. 40,6); на исто то пророк указује и на другом месту: народ којег не познавах служи ми, по самоме чувењу слушају ме; туђини су ми покорни (Пс. 18,43-44), тј. они који нису видели море раздјељено, али су послушали апостоле Моје. Када пророк каже: Ти си ми уши отворио, и још дода: и потом рекох: ево идем, као што је у књизи писано за Мене (Пс. 40,7), он ту указује на две околности: на то да ће Господ доћи, и на то да ће Он доћи онда када буду укинута жртвоприношења; а то се догодило онда када је власт над Јудејцима прешла на Римљане. О доласку Господњем предсказање налазимо и код Варуха који вели: јави се на земљи и са људима поживе (Вар. 3,38). Мојсије такође каже: пророка између браће твоје, као мене, погинуће ти Господ Бог твој, њега слушајте у свему. А човек који не би послушао речи које

Ће тај пророк говорити у име Моје, истребиће се из народа свога (Понз. 18,15,19). На коме другом би се то догодило, ако не на Христу? Иако су устали многи пророци, Јудејци их нису све послушали, и ништа због тоганису претрпели. А зато што нису послушали Христа, они се сада вуку посвуда, као луталице, бескућници и изгнаници. Гледај како су остали без грађанства, отачких закона и обичаја, како су свуда подвргнути срамоћењу, казнама и мучењу. А колико су пострадали у време Весзијана и Тита, то се ни описати не може: оно што им се догодило засенило је сваку несрећу; тако су се испуниле пророчке речи: а човек који не би послушао речикоје ће тај пророк говорити у име Моје, истребиће се. Они нису послушали тог Пророка, и зато им се све претворило у пустињу.

Да ће Господ да васкрсне све, то је Исаија предсказао следећим речима: оживеће мртви твоји, и моје ће мртво тело устати. Пробудите се и певајте који станујете у праху. Јер им је роса Твоја исцељење, роса на трави, и земља ће изметнути мртваце (Ис. 16,19). Но, он није предсказао само то, него и да ће после крсне смрти Господње Његова дела бити још блиставија, и да ће се после васкрсења (еванђелска) проповед још више раширити. Господа је издао ученик, Он је био везан, вређан, изложен порузи, мучен и распет, ане би био ни погребен да је било до Јудејаца; одежде Његове разделили су војници живот је окончао с подозрењем од стране власти: проглашен за богохулника и смутљивца; јер за Њега су говорили: сваки који себе царем гради, противи се ћесару (Јн. 19,12), и још: ево, сад сте чули хулу Његову (Мт. 26,65). Пошто је све то морало да се догоди, пророк, у жељи да подстакне и охрабри слушаоца, каже: не бој се; Онај Који је био распет, бичеван, вређан од стране разбојника, убијен због сумње даје богохулник, након смрти и васкрсења савршиће таква дела за која нико неће рећи да нису испуњена великом чашћу. То се и догодило, баш онако како је пророк давно предсказао: и то ће се време за корен Јесејев, Који ће бити заставанародима, распитивати народи, и почивалиште Његово биће славно (Ис. 11,10). Он као да је рекао: "таква смрт поштованија је од круне. Цареви узимају крст - знамење Његове

смрти. Крст је на порфири, на круни, на оружију, на свештеној трпези, крст је на молитви: у целој васељени он сија светлије од сунца" - и почивалиште Његово биће славно.

9. Људска дела нису таква. Са њима обично бива супротно. Дела знаменитих људи цветају док год су они живи. Но, након њихове смрти настају. То се може видети и из судбине не само богаташа и управитеља, него чак и царева. Њихови закони се мењају, њихове представе тамне, сећање на њих се губи, име им се заборавља, док блискост према њима постаје разлог за презир, иако су раније потресали оружијем, иако су у трену покретали народе и градове и мењали стање ствари, иако су имали власт да предају на смрт и да врате у живот оне који су били одвожени на извршење казне. Све то нестаје, иако је пре било окружено славом. А код Христа је све супротно томе. Уочи крсне смрти околности су биле жалосне: Јуда је починио издајство, петар га се одрекао, остали ученици су се разбежали и Он је остао сам међу непријатељима. Многи који су поверовали у Њега враћали су се на старо. Али, да би ти знао да Распети није био обичан човек, после Његовог страдања и крсне смрти околности постају другачије - блиставије, славније и узвишеније. Пре Христовог распећа први међу апостолима није издржао претњу једне жене - одговорио је да не познаје Исуса. После распећа он је (проповедајући) обишао васељену: од тада су безбројни зборови мученика били убијени јер су сматрали да им је боље да умру него да кажу оно што је у страху пред непознатом женом рекао први апостол. Од тог времена сви крајеви, и градови и пустиње, насељена и ненасељена места, оглашавају се прослављајући Распетого. Цареви, војсковође, градоначелници и судије, слуге и слободни, прости људи, мудри и немудри, варвари и разна племена која насељавају сву семљу под сунцем, призивају Име његово и клањају му се. Ето шта значе речи: и почивалиште Његово биће славно! Само место на коме је било погребно тело Распетого, мало и сасвим тесно, постало је славније од свих царских двораца. И почивалиште Његово биће славно! Нарочито је задивљујуће то, што се исто догодило у Његовим

ученицима. За живота њих су хватали и одводили, подвргавали прогонима, стављали их у окове и на свакојаче муке, а по смрти постали су славнији и од царева. На који начин? То можеш да видиш на следећем примеру. У царском граду Риму и цареви и управитељи и војсковође остављају све и одлазе на гробнице рибара и мајстора за израду шатора. И у Константинопољу крунисане главе највише воле да њихова тела буду сахрањена не уз саме апостоле, него у предворју њиховог храма, те су тако цареви постали вратари рибара: овакав погреб они не сматрају за срамоту, него за част, и то не само они, него и њихови потомци. И почивалиште Његово - каже Свето Писмо - биће славно! Сву узвишеност те части схватићеш онда када будеш погледао на знамење Његове смрти, смрти срамне, најпогрдније од свих врста смрти, јер само је тај вид смрти изложен проклетству. Тако на пример, у старини су једне преступнике спаљивали, друге убијали каменовањем, а неке су лишавали живота на другачији начин; али онај ко би био распет и обешен на (крсно) дрго, страдао је не само од таквог мучења, него и од тога што је потпадао под проклетство: јер је проклет пред Богом ко је обешен (Понз. 21,23). Овај проклет и презрени знак најгорег мучења сада је постао прижељкиван и веома вољен. На царски венац не украшава главу тако као крст, драгоценији од целог света; представу крста, која је некада плашила људе, сада сви толико љубе, да ћеш је пронаћи свуда, код управитеља и потчињених, код жена и мужева, код девојака и удатих, код робова и слободних, сви непрестано полажу знак крста на најблагородније делове свога тела и носе га свакодневно на своме челу као на каквом стубу. Он блиста на свештеним трпезама, код рукополагања свештеника, и зајендо са Телом Христовим на тајној вечери; свуда је могуће видети га како се уноси: на кућама, тржницама, у пустињама, на путевима, на горама, у пештерима, на хумовима, на мору, на бродовима, на острвима, над постељама, на одежама, на оружију, у палатама, на гозбама, на златним и сребрним сасудима, на драгом камењу, на зидним сликама, на телима болесних животиња, на телима оних који су опседнути демонима, у рату, у миру, дању и ноћу, на свечаним ручковима

и у подвижничким келијама; јер свима је омилио тај дивни дар, испуњен неописивом благодаћу! Нико се више не стиди и не крије при помисли да је крст знак проклете смрти; напротив, сви га сматрамо за украс бољи од венаца и круна и ђердана и драгог камења. Тако, он не само да више није страشان, него је од свих омиљен, вољен и поштован, и његова изображењ посвуда блистају: на зидовима кућа, на крововима, на књигама, у градовима, у селима у ненасељеним и насељеним местима. Сада бих радо питао незнабожца, услед чега је тај знак ужасне казне и проклете смрти постао вољен и омиљен, ако не услед велике силе Распетога?

10. Но, ако си тако бестидан да ово омаловажаваш и устајеш против истине, и ако остајеш слеп и поред светлости, онда ћу ти пружити и други доказ његовог значаја. Који је то доказ? Судија располаже многим оружима за мучење: батинама, канзама, оловним зупцима, којима телу наносе повреде, тргују и дробе удове. Ко би се одлучио да та оружја унесе у свој дом? Напротив, већина људи их избегава, док неки и сам сусрет са њима сматрају лошим знаком, и не усуђују се ни да их додирену, ни да их погледају. Не избегавају ли их и не одвраћају ли поглед од њих? Такав је у старини био и крст, чак и страшнији. Јер, као што сам горе рекао, он је био не само знамење смрти, већ и проклете смрти. Како је онда, кажи ми, сада постао толико омиљен, и од свих вољен, и веома поштован? Зашто сада сви потичу управо ка том дрвету, на коме је било распето и прибијено свето тело Исусово? Зашто многи, како мушкарци тако и жене, када добију и најмању честицу тога дрвета, облажу је залтом и стављају око врата, иако је то некада био знак осуде и кажњавања? Зато што је Онај Који је све створио и Који све преображава - Који је васељену избавио од злог учења и земљу учинио небом- и то омрзнуто и презрено оруђе смрти узнео изнад небеса. Предвиђајући све то, пророк је рекао: и почивалиште Његово биће славно. То знамење смрти (не престајем да говорим о њему) постало је извор великог благослова, бедем против опасности, одбијање ђавола, узда за демоне, страха за супростављање силе; оно је

погазило смрт, скршило бронзана врата ада и жељезне довратке, разрушило је тврђаву ђавола, пресекло путеве греха, избацило целу васељену од осуде, исцелило рану која је по допуштењу Божијем била нанесена нашој природи. што то говорим? Оно што нису могли да учине ни раздвојено море, ни распукло камење, ни промене у ваздуху, ни мана која је толиким хиљадама људи стизала током четрдесет година, ни закон, ни друга знамења која су се збила како у пустињи, тако и у Палестини, то је могао да учини крст, и то не сада у једној земљи, него у целој васељени. Крст, тај знак који је некад био проклет, омрзнут, сраман, знак кога су сви избегавали, по смрти Распетог лако је све то успео да саврши. Не само ова, него и дела која следе показују његову силу. Раније је васељена била неплодна када су добродетељи у питању. Земља није била ништа боља од пустиње и није била у стању да произведе ништа добро; а крст је од ње одједном направио рај и мајку са много деце. И то је пророк много унапред овако најавио: весели се нероткињо која не ражаш, запевај и покликни ти која не трпиш муке од порођаја, јер пуста има више деце него ли она која има мужа (Ис. 54,1). Начинивши је таквом, Господ јој је дао закон узвишенији од пређашњег, што пророци такође нису прећутали; гледај шта су предсказали: ево, иду дани, говори Господ, када ћу учинити с домом Израиљевим и с домом Јудиним на завет, не као онај завет који учиних с оцима њиховим, кад их узех за руку да их изведем из земље Египатске, јер онај завет Мој они покварише, а ја им Бејак муж, говори Господ; него ово је завет што ћу учинити с домом Израиљевим после ових дана, говори Господ: метнућу завет Свој у њих, и на срцу њихову написаћу га, и бићу им Бог и они ће ми бити народ (Јер. 31,31-33). Даље, пророк представља њихово брзо мењање и то како ће лако да прихвате учење: и неће више учити пријатељ пријатеља ни брат брата говорећи: познајте Господа; јер ће ме знати сви, од малог до великога, говори Господ (Јер. 31,34). Да ће Господ када дође свима даровати опроштај грехова и то је пророк такође предсказао речима: јер ћу им опростити безакоња њихова, и греха њихових нећу више помињати (Јер. 31,34). шта може да буде јасније од

тога? Таквим предсказањем он је најавио позивање незнабожаца, првенство Новог Завета пред Старим, лакоћу обраћење и благодатне дарове које верујући добијају кроз крштење.

11. Онај ко је све то савршио, доћи ће једном као Судија; пророци ни ово нису прећутали, него су предсказали, при чему су га неки созерцавали управо у оном облику у коме ће да дође, док су други то објављивали својим речима. Тако га је Данило, који се налазио међу вавилонским варварима, видео како долази на облацима; послушај речи пророка: видех у утварама ноћним и гле, као Син човечји иђаше с облацима небеским и дође до Старца данима и стаде пред Њим: и даде му се власт и слава и да му служе сви народи и племена ијезици (Дан. 7,13-14). А сам суд Његов пророк представља овако: гледах докле се поставише престоли и књиге се отворише: река огњена излажаше и тецаше испред Њега. Хиљаду хиљада служаше му и десет хиљада по десет хиљада стајаху пред Њим (Дан. 7,9-10). Осим тога пророк предсказује и то какве ће части удостојити праведници: и даде се суд светима Вишњега, и свети преузеше Царство (Дан. 7,22). А пророк Малахија предсказује да ће овај суд бити изведен кроз огањ: јер је он као огањливчев (Мал. 3,2). Видиш ли са каквом су тачношћу пророци предсказали све што ће бити у будућности? Зар ћеш се ти дрзнути да не верујеш ни после толико задивљујућих доказа моћи Христове, после пророштава која су дата толико времена унапред и догађаја који су се одвијали сагласно тим пророштвима, тако данепосредно ништа није остало неиспуњено? А да ништа од тога нисмо измислили ми, о томе сведоче (свештене) књиге и они који су их пре свих добили и до данас чувају - наши противници и потомци оних који су распели Господа. Зашто не верују, иако имају те књиге? Зато што нису веровали ни када су видели Његова чудеса. Но, то није кривица онога коме не верују, него оних који ни по дану ништа не виде. Тако, Бог је створио видљиви свет који сам собом посвуда објављује и прославља свог Творца; ипак постоје људи од којих једни сматрају да је све настало само по себи, други сматрају да све видљиво

постоји од вечности, док неки његово стварање и опстајање приписују демонима, или случају и судбини, природном развоју, утицају звезда и томе слично. За ово није крив Творац - осуду заслужују они који и поред таквих лекова страдају од најтежих болести. Благоразумна душа види да треба делати без дуже помоћи; а неразумна и безосећајна иако има мноштво оних који њоме руководе предаје се страстима и остаје слепа. То се може видети свуда, не само у овој ствари (вери) него и другде. Колико је, на пример, таквих људи, који нису ни чули за законе, а ипак живот проводе у сагласности са њима? Други су од најраније младости па до дубоке старости изучавали законе, а ипак су их непрестано нарушавали. Тако је било и у старини. Јудејци су видели мноштво знамења и чудеса, но ипак нису постали бољи. А Ниневљанима је било довољно да чују опомену па да се промене и уздрже од порока. Ово се може видети не само код значајних људи, него и код обичних. Каквог је само учења био удостојен Јуда, па је ипак постао издајник Господа. А какву је поуку слушао развојник? Но, на крсту он је ипак исповедио Господа и најавио Царство Његово. Не суди о предметима на основу мишљења развраћених људи, него на основу истинских својстава предмета гради своје мишљење о добронамерним људима. Јудејци нису поверовали, а незнабошци јесу. Пророци ни то нису прећутали; тако, пророк Давид запомаже: по самом чувењу слушају ме, туђини покорни су ми; туђини бледе, дршћу у градовима својим (Пс. 18, 45-46); а Исаија вели: ко верова проповедању нашем, и мишица Господња коме се откри (Ис. 53,1)? И још: потражише ме који не питаху за Мене; нађоше ме који ме не тражаху (Ис. 65,1). Тако су и за време Господњег на земљи Хананејка и Самарјанка поверовале у Њега, док су га свештеници и старешине нападали и припремали му подвале, подстичући на то и друге, а оне који су поверовали у Њега истеривали су из синагоге. Не треба се томе чудити. Сличних примера пун је и наш живот, а било их је и раније. Уосталом, и међу Јудејцима било је много оних који су поверовали у Христа, а таквих међу њима има и данас. А то што нису поверовали сви, ни то није ново ни чудно - у питању је неблагодарност и неразумност

душе предане страстима! Пошто сам излођио пророштва о Христу која су пророци изrekli толико година унапред, сада ћу представити она пророштва која је о будућим догађајима изрекао Он Сам док је живео на земљи, међу људима, како би из њих могао да увидиш Његову моћ. Господ је дошао на земљу и на различите начине уређивао је спасење људи, како оних који су живели у прошла времена, тако и оних који ће доћи тек касније. Гледај како Он поступа. Он чини чудеса и предсказује неке од удаљених будућих догађаја, уверавајући ондашње слушаоце путем њима савремених догађаја у истинитост предсказаних будућих догађаја, а чудеса која је творио тада, за будућа поколења чини веродостојним путем испуњавања онога што је предсказао; тако двоструким доказом буди веру у Своје Царство.

12. Пророштва Исуса Христа била су двојака: једна је требало да се испуне у садашњем животу а друга ће се испунити на крају света; она се узајамно потврђују и са великом снагом сведоче о истинитости и једних и других. Постараћу се да нејасне речи објасним примером. Дванаесторица ученика били су сапутници Господу. Тада још никоме ни на памет није падао назив Црква, пошто се синагога налазила у пуној снази. шта је Господ рекао у време када се готово цела васељена предала безбожности? На овом камену сазидаћу Цркву Своју, и врата пакла неће је надвладати (Мт. 16, 18). Размотри ту изреку како год хоћеш и увидећеш њену истинитост у пуном сјају. Није задивљујуће само то што је Господ по целој васељени саздао Своју Цркву, него и то што ју је учинио несавладивом онда када издржава толике непријатељске нападе. Речи: врата пакла неће је надвладати означавају опасности које обарају у пакао. Видиш ли истинитост онога што је предсказано? Видиш ли силу његовог испуњења? Видиш ли речи сјајно оправдане делима? Изрека сазидаћу Цркву Своју је кратка, али немој да је оставиш без пажње, него проникни у њу својим умом и представи себи како је то велика ствар - испунити црквама сву земљу под сунцем, обратити толика племена, толике народе, уништити старе обичаје, истргнути укорене навике, свргнути

владавину сладострашћа и у прах претворити силу безбожности; развејати као дим жртвенике, храмове, идоле и служење њима, разуздане празнике и нечиста жртвоприношења; и посвуда подићи олтаре истинитом Богу - у римским земљама, у Персији, у Скитији, у Мауританији, у Индији; шта то говорим? чак и изван граница нашег света; јер су и Британска острва, која леже иза граница мора, на самом океану, осетила силу ових Христових речи - и тамо су подигнуте цркве и олтари. Ове речи, које је тада Господ изговорио, сада су засађене у свим душама и налазе се на свим устима. Сва земља, која је, да тако кажемо, била испуњена трњем, очистила се, постала је чиста њива и примила семе побожности. Велико, заиста велико дело, или, боље рећи, доказ необичне узвишености и божанске силе, било би - одједном, без икакве препреке, у време мира, уз помоћ многих и без икаквих непријатеља, отргнути васељену од порочних навика које су се утврдиле током толиких година и обратити је у друге, много теже. А овде противници нису биле само навике, него и сладострашће - та два тирана. Ваљало је одбацити оно што је у старини било примљено од стране отаца, дедова, прадедова и старијих предака, од философа и беседника - то је било веома тешко; а примити нове обичаје, који захтевају велике подвиге, било је још теже. Христос је прогонио раскош и успостављао пост; прогонио је користољубље и успостављао нестицање; прогонио је неуздржаност и успостављао целомудреност; прогонио је гнев и успостављао кротост; прогонио је завист и успостављао дружељубивост; одводио је са пространог и широког пута и доводио на тесни пут, пут патњи и тешкоћа, и то управо оне који су навикли на широки пут. Он није узео неке друге људе, изван тог света и без таквих навика, него управо оне који су били оскврнути у том свету и који су постали беднији од блата: њима је заповедио да иду тесним, мукотрпним и суровим путем, њих је у то убедио. И колико их је само убедио? Не једног, не десет, не двадесет, не сто, него готово све који живе под сунцем. А преко кога их је убедио? Преко једанаест неуких, простих људи, који нису познавали стране језике, преко људи неугледних, сиромашних, који нису

имали ни отазбину, ни богатство, ни телесну снагу, ни славу, ни знамените претке, ни снагу речи, ни говорничку вештину, ни предност учености: били су то рибари или мајстори за израду шатора, који су говорили на своме језику, на језику који није био једнак језику оних којима су проповедали, него туђ и другачији од свих осталих језика, тј. на јеврејском, и преко њих Христос је сазидао Цркву Своју, распростраћу са краја на крај васељене!

13. Али није ово једино што задивљује, него и то, да су ови људи, прости сиромашни, малобројни, незнатни, неуки, понижени, презрени, који су говорили на туђем језику и били изабрани за исправљање целе васељене, који су добили заповест да је обраћају на тежа дела, све то обавили не у време мира, него упркос безбројним нападима који су против њих предузимани са свих страна. У сваком народу и граду - и што говорим само: народу и граду? - у сваком дому предстојала им је борба. Учење које су они проповедали често је раздвајало сина од оца, невесту од свекрве, брата од брата, слугу од господара, потчињеног од претпостављеног, мужа од жене, жену од мужа, оца од деце - јер нису га прихватили сви одједном; због тога, они су били изложени свакодневном непријатељству, непрекидној борби и хиљадама смрти; ово је људе подстицало да се према њима односе као према заједничким непријатељима. Сви су их гонили: цареви, управитељи, обични њуди, слободни и робови, народи и градови; и не само њих, него и оне који су прихватили њихово учење али још нису били утврђени у веру. Постојао је општи рат против ученика и против учитеља, јер је то учење изгледало је противно и царским законима и навикама и отачким обичајима. Апостоли су наговарали на одбацивање идола, на презирање жртвеника, на одрицање од нечистих веровања, на гнушење над (незнабожачким) празницима и остављање обреда према којима су људи осећали побожност и страх, за које су били спремни да умру, пре него да прихвате оно што су апостоли проповедали и да поверују у Онога Који је био рођен од Марије, Који је био осуђен од стране управитеља

и исмејан, Који је претрпео безбројна страдања и срамну смрт, Који је погребен и васкрсао. Сумњичавост је изазивало и то што је Његово страдање било јавно, што је претрпео бичевање, ударце, плување, шамаре, распеће на крсту, подсмех, изругавање, док је Његов погреб представљао чин нарочите милости. Насупрот томе, околности Његовог васкрсења још нису биле познате, пошто се по васкрсењу јавио само ученицима. Ипак, они су таквом проповеђу убедили људе и саздали Цркву. Како и на који начин? Силом Онога Ко им је то заповедио; Он Сам их је руководио; Сам је све тешко чинио лаким. Да није било садејства божанске силе, ово дело никада не би ни отпочело. И како би онда могло да се оствари? Но, Онај Ко је рекао: нека буде небо - и то остварио; Ко је рекао: нека настане земља - и даровао јој постојање; Ко је заповедио: нека засија сунце - и показао извор светлости; Ко је све створио Својом речју, Тај је засадио и ове цркве; и Његова реч: сазидаћу Цркву Своју све је ово обавила. Такве су речи Божије: оне савршавају дивна и чудесна дела. Господ је једном рекао: нека пусти земља из себе траву, биље, што носи семе, и дрво родно, које рађа род по својим врстама (Пост. 1,11), и одједном - сва се земља претворила у врт, све - у лугове, и земља, покоривши се наредби, прекрила се безбројним растињем. Тако је, опет, и сада рекао: сазидаћу Цркву Своју - и то је врло лако остварено. И тада, када се против ње подигла државна власт, када су против ње устајали са оружјем, када су цели народи беснели попут огња, када су насупрот њој стајале укорене навике, када су се на њу дизали беседници, философи, прост свет и управитељи - тада је Његова реч силније од огња спалила трње, очистила њиву и посејала еванђелско учење. И поред тога што су неки од оних који су поверовали били затварани у тамнице, други терани у прогнанство, неки лишавани имовине, неки убијани, спаљивани, потапани и мучени на сваки могући начин, извргавани руглу и као непријатељи друштва прогоњени из сваког места, појављивали су се нови исповедници, у све већем броју, који, без обзира на страдања других, не само да се нису хладили у вери, него су још одлучније и ведрије полазили у тај дивни лов, и били су

ловљени не по принуди, не насилно, него прилазећи сами и са благодарношћу онима који су их привођили Христу; гледајући потоке крви верних, они су добијали још ватренију веру и постајали још смелији. И тако, док су у ланце окивани, прогоњени, бичевани и излагани безбројним другим мучењима не само ученици, него и учитељи - број верних се повећавао и њихова ревност је расла. Павле о томе говори овако: и многа браћа у Господу, ободрена оковима мојим, још више су се осмелила да без страха говоре реч Божију (Фил. 1,14); и на другом месту: јер ви, браћо, постадосте слични црквама Божијим које су у Јудеји у Христу Исусу, зато што и ви пропатисте од својих сународника исто што и они од Јудејаца, који убише и Господа Исуса и своје пророке, и нас прогонише, и Богу не угађају и противни су свима људима, спречавајући нас да говоримо незнабошцима да би се спасли (1. Сол. 2,14-16). А у другој посланици каже и ово: сећајте се првих дана, у које, тек просветљени, поднете многе подвиге страдања, изложени с једне стране поругама и невољама, а са друге, поставши сами састрадалници онима који то исто доживљавају. Јер сте и са оковима мојим саосећали, и с радошћу подносили отимање имовине ваше, знајући да ви имате боље и непролазно имање на небесима (Јевр. 10, 32-34). Видиш ли колико је велика сила Онога Који је све то савршио? Мученици, док су страдали, не само да нису били малодушни, не само да нису туговали, него су се радовали, славили, ликовали. Павле каже да су они с радошћу подносили отимање имовине; а за учитеље Лука у књизи Дела апостолских каже да су се са радошћу вратили из Синедриона, удостојивши се да поднесу срамоту за име Христово (Дап. 5,41). И за самог себе павле такође каже: сада се радујем у својим страдањима за вас, и у своме телу допуњавам што недостаје Христовим питањима (Кол. 1,24). А зашто би било изненађујуће то што се он радовао у страдањима, када се; припремајући се за смрт, не само радовао, него је и ученике позивао да учествују у његовој радости, што је својствено само необично радосној души. Али ако се и приносим на жртву и службу вере ваше, радујем се, и са свима вама се радујем (Фил. 2,17). шта се то догодило, кад си се испунио таквом радошћу?

Ја се - каже он - већ приносим на жртву, и време мојега одласка настаде (2. Тим. 4,6).

14. Тако су они по свим крајевима саздали Цркву. Нико не би могао ни један зид да подигне изложен таквом гоњењу и наилазећи на такве препреке; а они су подигли толико цркава по целој васељени, подвргнути ранама, оковима, прогонима, одузимању имовине, бичевањима, дављењима, спаљивању, потапању заједно са ученицима, и уз то, подигли су не од камена, него од душа и воља људских, што је за зидање много тежи материјал од камена. Није исто подићи зид или душу која је толико дуго била под влашћу демона, подстаћи је на покајање и из безумне помаме обратити је у целомудреност. Ипак, апостоли су били у стању то да учине, иако су били сиромашни, без обуће, иако су целу васељену обилазили у једној одећи, јер су за заштитника и помоћника имали непобедиву силу Онога Који је рекао: на овом камену сазидаћу Цркву Своју, и врата пакла неће је надвладати. Изброј колико је владара устајало против њих, колико су најтежих гоњења против њих покренули, види у како су се тешком положају они све време налазили, док се вера још није тако добро примила, док људски умови још нису били сасвим утврђени у њој.

15. Цареви су били незнабошци - Август, Тиберије, Гај (Калигула), Нерон, Веспасијан, Тит, све до времена блаженог цара Константина; и сви су они гонили Цркву, једни са мање а други са више суровости. Иако су је неки од њих наизглед остављали на миру, и сама чињеница да су јавно били следбеници безбожности служили је као повод за гоњења, јер су им се на тај начин други додворавали. Но, све те замке раздеране су лакше но паучина, расплинуле су се пре него дим, развејале су се брже од прашине. Оне су створиле велики због мученика и оставиле Цркви бесмртне ризнице, куле и стубове, јер ови су не само за живота, него и после своје смрти, за наредне генерације хришћана постали извор велике духовне користи. Видиш ли снагу предсказања: сазидаћу Цркву Своју, и врата пакла неће је надвладати? Након тога, веруј да је ни у

будућности нико од њих неће савладати. Ако је непријатељи нису могли савладати ни тада када је била малобројна, када се чинило да представља нешто ново, када учење тек што јој је било предато, када је било толико препрека и толико насртаја на њу са свих страна, онда им то сигуно неће поћи за руком након њеног распростирања по целој васељени, на сваком месту, по горама, пештерима и брдима. Заиста, она је обухватила море и све народе који се налазе под сунцем, и сада је већ сасвим мало оних којима господари безбожност, јер су уништени жртвеници, храмови, идоли, празници, обреди, дим и смрад (жртава) и безбожна зборишта. Како је ово велико дело, и поред тако значајних препрека, блиставо и успешно окончано - што сведочи о његовој истинитости - ако не божанском и непобедивом силом Онога Који је то предсказао и савршио? Нико овоме неће противречити, осим можда неких крајње безумних и лудих, који су лишени здравог расуђивања. Не само ова, него и друга предсказања сведоче о Његовој непобедивој сили. Тако је Он потпуно истинито предсказивао будуће и доводио (Своја предсказања) до испуњења. И пре ће пропасти земља и небо, него што ће се показати да је било шта од Његових речи и предсказања лажно. Зато је и Он Сам, указујући на то пре испуњавања пророштава, јасно рекао: небо и земља ће проћи, али речи Моје проћи неће. Свима је јасно - јер то нису обичне речи, него речи Божије којима се зидају дела; Бог је тако створио небо, земљу, море сунце, зборове анђела и друге невидљиве силе. Објашњавајући ово и пророк је рекао: Он рече и постадоше, Он заповеди и створише се, подразумевајући под тим сву творевину, вишу и нижу, чулну и духовну, телесну и бестелесну. Тако и предсказање о Цркви, како сам горе рекао, доказује узвишеност, силу и надмоћ Његове истине, Његовог промишљања, доброте и старања.

16. Сада ћемо размотрити друго Његово предсказање, блиставије од сунца и светлије од сунчевих зрака, које свима стоји пред очима и које се, као и претходно, простире на будућа поколења. Његова предсказања су углавном таква. Она нису ограничена на кратко време и не испуњавају се у једном

поколењу, него су намењена свим људима, садашњим, будућим и онима који следе за њима, па тако даље до краја века, омогућујући свима да схвате силу њихове истинитости, управо као и код претходног. По том пророштву, Црква ће од дана када је оно било изречено па све до краја века остати тврда и непоколебива, цветаће и блистаће, свакога ће дана напредовати, расти, јачати, и свим људима који ће живети од тог времена па све до (другог) доласка Христовог пружаће највећа блага и неисказиву корист. Они који су били пре нас, и они пре њих, и још пре тих - сви су спознали силу тога пророштва видећи насртаје који су се подигли против Цркве, опасности и замке, пометњу, немире и буре, и њу како стоји непотопива, неосвојива, непобедива, неуништива, у цвату, напредовању, како све више и више узраста. И то предсказује о коме сада намеравам да вам говорим, такође доказује силу Његову и истинитост онога што је изрекао. Које је то предсказање? Христос је једном ушао у јудејски храм, који је тада био веома поштован, који је блистао од велике количине злата, лепоте и дивне архитектуре, у коме су биле и многе друге уметничке и занатске драгоцености; и шта је тада рекао Својим задивљеним ученицима? Не видите ли све ово? Заиста вам кажем: неће остати овде ни камен на камену који се неће разметнути (Мт. 24,2), подразумевајући под тим данас разорене, уништене, и опустеле зидине Јерусалима: и заиста, сва та блистава и чувена здања данас су претворена у рушевине. Видиш ли Његову велику и неописиву силу и у једном и у другом - у томе што је подигао и умножио оне који верују у Њега, и у томе што је Своје непријатеље смирио, оборιο и искоренио? Нигде није било таквог храма, толико славног, који је уживао такво поштовање. Јудејци, где год да су живели, од давнина су ту долазили доносићи дарове, жртве, молистињу и много шта друго, украшавајући храм богатством целе васељене; јудејски прозелити (из незнабожаца) такође су се стицали овамо из свих крајева, јер је слава овог места била велика и досезала је до крајњих граница васељене. Једна реч Христова је све то уништила и развејала у прах: тамо где пре не само да нису смели да улазе сви Јудејци, него чак ни сви свештеници, већ

само један првосвештеник и то једном годишње, у свечаној одежди, са венцима и митром, тамо дакле сада без икакве препреке могу да улазе и блудници и развратници и прељубочинци; јер га је реч (Христова) која му је била упућена, разрушила и сасвим уништила; од тог храма остало је само онолико, колико је неопходно да би се могло показати где се он у старини налазио. Замисли каква је то сила, која је могла да саврши овакво дело. Они који су имали такву моћ, који су савладавали народе и царева, који су много пута и без проливања сопствене крви односили победе у ратовима и подизали мноштво трофеја, од тог времена па све до данас нису били у стању да подигну један храм, иако им је доста царева било наклоњено, а такође било је много и њих самих, расејаних по васељени, који су поседовали велика богатства. Видиш ли како оно што је Он подигао нико не може да сруши, а оно што је Он срушио нико не може да подигне? Он је подигао Цркву, и нико не може да је сруши; Он је срушио храм, и током толико дугог времена нико не може да га обнови. Цркву су покушавали да униште, али није им пошло за руком; и храм су покушавали да обнове, али нису могли. То је допуштено како нико не би могао да каже да би они могли (да га обнове) када би покушали. Ево, дакле, покушали су, али ништа нису могли да ураде. Цар који је у наше време све превазишао у безбожности (Јулијан), дао им је дозволу и помогао им, они су започели радове, али нису могли да имају никаквог успеха јер их је огањ, који је избијао из темеља, стално растеривао. А као доказ за то да су желели да га подигну, до данас служи откривен темељ (храма), да би ти видео да су они покушали да копају земљу, али нису могли да граде јер им су се супростављале поменуте речи (Христове). Овај храм је и раније био порушен, али је по повратку (Јудејаца из вавилонског ропства), после седамдесет година, одмах био обновљен, о чему су говорили и предсказивали пророци пре но што се догодило. А сада је прошло више од тристо година, но ни помислити се не може, и нема икакве вероватноће ни наде, да ће се он опет појавити. шта се супроставило, ако не Божанска сила које је томе противна? Зар немају велика

богатства? Зар њихов патријарх, којиса свих страна собира приходе, не располаже безбројним ризницама? Зар тај народ није неустрашив, бестидан, упоран, дрзак и ратоборан? Зар их није много у Палестини? Зар их није много у Феникији? Зар их није много - свуда? Како то да нису могли да обнове један храм, кад су видели да то посвуда омета њихово богослужење, нарушава њихове обичаје, да се жртве и приноси и друге установе закона укидају и онемогућују? Јер ван тога храма њима није било дозвољено ни да поставе жртвеник, ни да принесу жртву, ни да изврше изливање на жртву, ни да принесу овце или тамјан, ни да читају закон, ни да савршавају празнике, нити да чине било шта слично.

17. Док су се својевремено налазили у Вавилону, они нису хтели да се повинују наредби непријатеља да певају, мада су били заробљеници и робови господара који су их угњетавали; иако нису имали отазбину, иако је њихов живот био изложен опасности, иако су се налазили у рукама оних којима су их поробили као у каквој мрежи, када су им наређивали да певају песме уз инструменте они су говорили овако: на рекама вавилонским сећасмо и плакасмо сећајући се Сиона. Онде искаху који нас заробише да певамо. Како ћемо певати песму Господњу у земљи туђој (Пс. 137,1-4)? И нико не може да каже да су они поступали тако зато што нису имали инструменте; они су сами навели разлог за ово у следећим речима: како ћемо певати песму Господњу у земљи туђој? Имали су и инструменте: о врбе - кажу - сред њега, вешасмо харфе своје (Пс. 137,2). Тамо им није било дозвољено да посте. Указујући на то, пророк им је говорио: Господ вели: за седамдесет година, еда ли постите Мени (Зах. 7,5)? А да им није било допуштено ни да каде, ни да изливају на жртву, о томе слушај тројицу младића који кажу: нема кнеза, ни пророка, ни вође, ни места, где бисмо Ти принели жртву и стекли милост (Дан. 3,38). Они нису рекли да нема свештеника; јер свештеника је било; него, да би ти знао да је све зависило од места и да је све законодавство било везано за њега, рекли су: нема места. Али, зашто кажем: није им било допуштено да каде и изливају на

жртву? Па њима није било дозвољено чак ни обично читање закона, нити им је било допуштено да савршавају Пасху, педесетницу, празник сеница, или било шта друго слично. Иако су знали да је опустошење места учинило све ово немогућим за њих, и да ће, ако покушају нешто слично, бити кажњени, они ипак нису могли да подигну и обнове то место, на коме им је било допуштено да све ово што смо поменули савршавају по закону. Тако је сила Христова која је саздала Цркву разорила ово место. И пророк је предсказао да ће Христос доћи и да ће то учинити, мада је живео већ после ропства. Слушај шта он каже: ко је међу вама који би затворио врата и запалио огањ на Мом олтару ни за што? Нисте ми мили, вели Господ над војскама, и нећу примити дара из ваше руке. Јер од истока сунчаног до запада велико ће бити име Моје међу народима, и на сваком ће се месту приносити кад имену Мојему и чист дар (Мал. 1,10-11). Видиш ли како је он јасно с једне стране одбацио јудејство, а са друге представио хришћанство како блиста и како се шири по свој земљи? Особине тог богослужења други пророк је представио овако: Њему ће се клањати сваки из свога места, сва острва народна, и служиће му сложним раменима (Соф. 2,11; 3,10); а још један пророк о томе говори овако: паде, неће више устати девојка Израилјева (Ам. 5,2). И Данило јасно каже да ће се сви прекинути: и жртве, и изливање, и помазање, и суд (Дан. 9,27). Уосталом, то ћу јасније и опширније показати онда када будем говорио Јудејцима, а сада ћу се држати већ одређеног пута, ради оповргавања схватања неразумних незнабожаца. Нисам ти говорио ни о васкрсењу мртвих, ни о очишћавању прокажених, да не би рекао: то је лаж, то је измишљотина и бајка; ко је то видео, ко је то чуо? Они који су рекли да је Христос био распет и да је примио ударце по образима, управо они су говорили и о томе. Зашто им верујеш када је у питању једно, а буниш се када је реч о другом, као да се ради о немогућем? Да су они писали гордо, у намери да прославе свога Учитеља, онда би прећутали жалосне догађаје који многима изгледају срамни, но они су се, ради доказивања истинитости онога о чему су писали, нарочито заустављали на овим последњим, и приповедали све врло

подробно и у детаље, не пропуштајући ни мало ни велико. О знамењима и чудесима они су много шта изоставили, али о страдањима и догађајима који изледају срамни, на којима су се задржавали, све су тачно рекли. Нисам говорио ништа о томе - тј. о чудесима и знамењима, како би што силније био заустављен сваки бестидни језик - него сам ти показао оно што је сада свима видљиво, што је очигледно, што је јасније од сунца, што је распрострањено по целој земљи и обухвата сву васељену, што је савршено преко сила људске природе и што је било искључиво дело Божије. Кажеш да Он није васкрсавао мртве? Но, не можеш да кажеш данема цркава по васељени, да оне нису биле подвргнуте горњима и да не одолевају и не побеђују. Рећи тако нешто немогуће је исто као и рећи да нема сунца. И, зар не видиш како је јудејски храм разорен пред очима целе васељене? Зашто не размишљаш овако: ако није деловао Бог, моћни Бог, како су се онда, упркос гоњењима, тако умножили они који га поштују, и како су тако понижени они који су га распели и који су насртали и који су насртали на Њега, да су лишени државе, да лутају као скитнице, изгнаници и избеглице, и како то да се толико дуго време није изменило ни једно ни друго? Против римске власти Јудејци су водили ратове, дизали се на оружје, дуго се борили, понекад су односили и победе и причињавали не мале главобоље тадашњим императорима, па ипак, управо ти Јудејци, који су ратовали и наоружавали се против ових царева, Јудејци, који су имали и много новца, и много оружја и војника, који су одбијали многе војсковође, нису могли да обнове један једини храм. Синагоге су подигли у многим градовима, а то место, које је давало снагу њиховој сопственој држави, где су били навикли све да савршавају и којим се јудејство и одржавало, само то једно место - никако нису могли да обнове.

